

İŞÇİNİN SESİ

ÇEK-AL

Bütün ülkelerin proleterleri birleşin!

Karkerên hemû welatan yekbîn!

Günün görevi: Kıran kırana demokrasi savaşı!

Yıl:II, Sayı:263, 23 Temmuz 1984

ULUSALLIK

Memet Kurtalan — Kasım Zorlu

- I -

Giriş

Eski Mısır'da kimsenin düşüncesi ülkenin sağında ve solunda bir duvar gibi yükselen Libya ve Arabistan dağlarını aşmıyordu. İnsanlar, daha öteye giderlerse, yeryüzünün biteceğini ve boşluğa

düşeceklerini sanıyorlardı. Eski Mısırlılar, kendi dünyalarında bir benzerini göremedikleri için Nil nehrine "ırmak", kendilerine de "insan" derlerdi.

Gel zaman, git zaman, bir gün Babil medeniyetiyle karşılaştılar. Böylece yeryüzünün sandıklarından daha geniş olduğunu ve kendilerine benzeyen "yaratıkları" barındırdığını gördüler. Bu arada, Nil'e benzeyen bir akarsuyun varlığı

ni keşfettiler. Ama, o da ne, bu ırmak kuzeyden güneye akıyordu. Oysa, ırmak dediğin, Nil gibi güneyden kuzeye akardı. Bu "garip durumu" torunları da bilsin diye firavun I. Tutmos'un emriyle tapınaklarına şöyle yazdılar: "Fırat'ta su tersine dönmüş, geriye doğru akıyor."

Eski Mısırlıların Babillilerle ilk karşılaştıkları zamanlarda onlara "insan"lık

sifatını bahşedip bahşetmedikleri pek belli değil. Ama daha sonraki yıllarda, dış dünyayla ilişkiler arttıkça, M.Ö. 3000'lerde Ehnaton zamanında tapınaklardaki yazıtlarda "insanlık" sözcüğü belirmeye başladı. Eskiden güneşin yalnızca kendileri için doğduğunu sanırlardı. Ehnaton zamanında güneş, "ey, bizi ve öteki ülkelerdeki insanları aydınlatan, ısıtan güneş" oldu.

İnsan topluluklarının birbirinden yalıtılmışlığı çok uzun çağlar sürdü. Üretici güçler geliştikçe, ilişkiler arttıkça topluluklar birbirlerini tanıdılar. Daha geniş insan toplulukları oluştu. Yeryüzü "genişledi".

Ama, yine de, ortaya çıkan uygarlıkların birbirleriyle bağı zayıftı. Herbiri kendi tarihlerini yaşadı. Çünkü, o toplumların maddi yaşamlarını üretmeleri için kaçınılmaz olarak birbirleriyle ilişki kurmaları gerekmiyordu. Bu yüzden, o toplumların varoluşları, yerel bir karakter taşıyordu.

Kapitalizmin doğuşuyla, toplumları birbirine bağlayacak, yerel-ülkesel sınırlılıklardan evrenselliğe götürecek nesnel mekanizmalar da oluşmaya başladı. Kapitalizm önce ulusal pazarı, daha sonra dünya pazarını bütünleştirme işine girişti. Üretici güçler geliştikçe, işbölümü ilerledikçe giderek daha çok insan toplulukları dünya pazarının girdabı içine girdi. Toplumların, coğrafi toprakların birbirinden kopukluğu tutarlılıkla ve kalıcı olarak ortadan kalkmaya başladı. Böylece tarih, kapitalizmle birlikte gerçek anlamda dünya tarihi oldu. Artık, örneğin İngiltere'de buhar kazanının icad edilmesi gibi bir yerel olay, bütün toplumların geleceğini yani dünyanın gidişini belirleyen bir evrensel anlam kazanıyordu.

Kapitalizm öncesinde yaşayan bazı düşünürler, bu gelişimi sezi düzeyinde algılamışlardı. Bu yüzden, "insanlar ayrılıklarının üstesinden gelsinler, bu dünyada kardeşçe yaşasınlar" diyorlardı. Hatta, Komünist Birliği'nden önceki işçi hareketi de aynı içerikte bir belge kullanıyordu: "Tüm insanlar kardeştir."

Bu belge, kapitalizmin uluslararasılaştırıcı karakterini doğru bir içerikle vermiyordu. Dünya-tarihsel ilerleşimin bilimsel yönünü *Komünist Manifesto* şöyle gösterdi: "Bütün ülkelerin işçileri birleşin!"

Bu belginin formüle edildiği 1847'den bu yana dünya çok değişti. Toplumların varoluşları, bugün artık çok daha belirginleşmiş uluslararası süreçlerce tanımlanıyor:

Serbest rekabetçi kapitalizm döneminde mal alışverişine dayanan dünya pazarı, emperyalizm olgusuyla köklü bir derinlik kazandı. Eski ulusal ekonomilerin birbirleriyle ticaret ilişkisinin bağrından, çok daha derinlere, üretime dayanan köklü bir bütün doğdu. Bir sistem olarak "dünya kapitalist ekonomisi" oluştu. Özellikle bilimsel-teknik devrimin üretim süreçlerinin uluslararasılaşması yönünde yaptığı güçlü etki, "bütün ülkelerin işçileri birleşiniz" belgisinin içeriğini daha da zenginleştirmiştir. 1847'lerde bir avuç insanın kavrayabildiği bu belge, bugün geniş yığınların günlük yaşamla-

"Burjuva-ulusal devlet çerçevesi, birinci çağda, kendini feodalizmden kurtarmakta olan bir insanlığın üretici güçlerinin gelişmesine ana dayanak oluştururken, şimdi, üçüncü çağda üretici güçlerin daha öteye gelişmesine bir engel durumuna gelmiştir. Burjuvazi, yükselen ve ilerici bir sınıf olmaktan çıkmış, gerileyen, çürümüş ve gerici bir sınıfa dönüşmüştür."
(Lenin, *Toplu Yapıtlar*, İng. basım, c.21, s.149)

rından görebilecekleri pratik bir hedef olmuştur.

- II -

Ulus-ulusal devlet

Dünya yerinde durmuyor, sürekli değişiyor. Kapitalizm biteviye kendini yeniliyor. Bu durum komünistlerin önüne çözülmesi gereken yepyeni sorunlar getiriyor. Yanıt bekleyen sorunlardan biri de, özellikle bilimsel-teknolojik devrimle iyice hızlanan uluslararasılaşmanın ulusları çözücü yöndeki etkisidir.

Bunu daha iyi anlayabilmek için önce, ulus, ulusal devlet gibi kavramlara kısaca bakalım.

Ulus nedir? Ulusun ortaya çıkışı

Ulusun genel olarak kullanılan tanımını Stalin şöyle vermiş:

"Ulus dört ana özelliğin birarada varlığı temeli üstünde kurulu, tarihsel olarak oluşmuş istikrarlı bir insan topluluğudur. Bu özellikler şunlardır: Ortak bir dil, ortak bir toprak parçası, ortak bir ekonomik yaşam ve ulusal kültürün belirli ortak yönlerinde kendini gösteren ortak bir psikolojik yapı." (Stalin, *Toplu Yapıtlar*, İng. basım, c.11, s.348)

Ulus feodalizmden kapitalizme geçiş döneminde, kapitalizmin feodalizm üstündeki zaferine paralel olarak ortaya çıkmıştır. Üretici güçlerin gelişiminde belli bir tarihsel döneme ait kaçınılmaz tarihsel bir olguyu anlatır. Lenin'in deyişiyle, "ulus, toplumsal gelişmenin burjuva çağına ait kaçınılmaz bir ürün, kaçınılmaz bir biçimdir."

Kapitalist üretim biçiminin egemen olabilmesi, meta üretiminin zaferi için nüfusun dağılımına, üretici güçlerin kopukluğuna, bölgelerarası çıkar farklarının yarattığı bölünmüşlüğe son vermek gerekiyordu. Toplumsal ilerlemenin aracı olarak ortaya çıkan burjuvazi bu tarihsel görevi yerine getirdi.

Marks ve Engels *Komünist Manifesto*'da bunu şöyle anlatıyor:

"Burjuvazi giderek nüfusun üretim araçlarının ve mülkiyetin darmadağın yapısını kaldırıyor, nüfusu birleştiriyor. Üretim araçlarını merkezileştirdi ve mülkiyeti az ellerde yoğunlaştırdı. Bunun zorunlu sonucu siyasal merkezileşmeyi. Bağımsız ya da zayıf bağlarla bağlı, ayrı çıkarları, yasaları, hükümetleri ve vergi sistemleri olan bölgeler bir araya getirildi. Tek bir hükümeti, tek bir siyasal sistemi, tek bir ulusal sınıf çıkarı, tek bir sınır ve gümrük düzeni olan tek bir ulus oluşturuldu." (Marks-Engels, *Seçme Yapıtlar*, İng. basım, c.1, s.39)

Ulusal devlet

Böylece burjuvazi bir sınıf olarak ortaya çıkmasıyla birlikte ayakta kalabilmek, feodalizmi alt edebilmek için artık ulusal çapta örgütlenmek zorunda kaldı. Burjuvazinin bu ulusal çapta örgütlenişinin en elverişli biçimi olarak "ulusal devlet" ortaya çıktı.

Lenin bunu şöyle açıklıyor:

"Tüm dünyada kapitalizmin feodalizm üstündeki sonul zaferi dönemi ulusal hareketlerle bağlıdır. Meta üretiminin tam zaferi için burjuvazi iç pazarı ele geçirmek zorundadır ve nüfusu tek bir dili konuşan, siyasal olarak birleştirilmiş bir alanın varlığı gereklidir. Ulusal hareketlerin ekonomik temeli burada yatar..."

"Bu yüzden tüm ulusal hareketlerin eğilimi modern kapitalizmin gereksinimlerini en iyi karşılayan *ulusal devletlerin* kuruluşu yönündedir. En derin ekonomik etkenler bu amaca doğru iter ve bu yüzden yalnızca Batı Avrupa'nın tümü için değil, tüm uygar dünya için ulusal devlet kapitalist dönemin tipik ve

doğal devletidir." (Lenin, *Toplu Yapıtlar*, İng. basım, c.20, s.396)

Ulusun ve ulusal devletin evrimi

Ulusların doğuşu, ulusal devletlerin ortaya çıkışı, toplumsal gelişmenin, üretici güçlerin gelişmesinin önünü açması nedeniyle tarihte ilerici bir işlev görmüştür. Yürükoğlu yoldaş şöyle diyor:

Gericileşen burjuvazinin karşısında artık koca bir gövde, işçi sınıfı durmakta ve ilerlemenin bayrağını taşımaktadır. Ancak kimilerinin sandığı gibi ulusal burjuvazinin yerine "ulusal proletarya" geçmiş değildir. Bir kez burjuvazinin kendisi ulusal sınırlardan çoktan taşmış, iyice kozmopolit bir nitelik kazanmıştır. Öte yandan, savaşımı ortak olmaktan da öteye, artık hızla tek vücutlaşan dünya işçi sınıfı, burjuva kozmopolitizminin karşısına proletarya enternasyonalizmiyle dikilmiştir.

"...1789 Büyük Fransız Burjuva Devrimi ile 1871 Paris Komünü arası Avrupa'da burjuvazinin yükseliş dönemidir. Geneliyle burjuva-demokratik, özeliyle burjuva-ulusal hareketler dönemidir. Feodal yapıların yıkıldığı, ulusal devletlerin ortaya çıktığı bu dönemde burjuvazi *devrimcidir*, ilericidir. Toplumun ilerleyebilmesinin nesnel gereklerini saptayabilmiş ve bunları engelleyen ana düşmana karşı tüm gücüyle savaşmıştır. Bu anlamda, 1871 Paris Komünü'ne dek Batı'da burjuvazi *ulusal burjuvazi* olarak nitelenebilir." (R. Yürükoğlu, *İşçinin Sesi*, s.113-114)

Ulusal burjuvazi tarihteki bu ilerici rolünü yerine getirir getirmez gerici bir konuma düşmeye başlıyor. 1871 sonrası dönem için Yürükoğlu yoldaşımız şöyle yazıyor:

"İkinci dönem 1871'den 1914 Birinci Emperyalist dünya savaşına dek olan arayı kapsar. Bu dönem, kapitalizmin tüm egemenlik ve emperyalizme yükselme dönemidir. Serbest rekabetçi kapitalizm, yerini finans kapitale, *emperyalizme* bırakmaktadır (...). Bu dönemle birlikte burjuvazi artık "ulusal burjuvazi" tanımındaki burjuvazi değildir." (agy, s.113-114)

Bu dönemde burjuvazi ulusal niteliğini yitirmektedir. Bundan sonraki, üçüncü döneme gelindiğinde ise durum tamamen değişmiştir:

"Burjuva-ulusal devlet çerçevesi, birinci çağda, kendini feodalizmden kurtarmakta olan bir insanlığın üretici güçlerinin gelişmesine ana dayanak oluştururken, şimdi, üçüncü çağda üretici güçlerin daha öteye gelişmesine bir engel durumuna gelmiştir. Burjuvazi, yükselen ve ilerici bir sınıf olmaktan çıkmış, gerileyen, çürümüş ve gerici bir sınıfa dönüşmüştür." (Lenin, *agy*, c. 21, s.149)

Gericileşen burjuvazinin karşısında artık koca bir gövde, işçi sınıfı durmakta ve ilerlemenin bayrağını taşımaktadır. Ancak kimilerinin sandığı gibi ulusal burjuvazinin yerine "ulusal proletarya" geçmiş değildir. Bir kez burjuvazinin kendisi ulusal sınırlardan çoktan taşmış, iyice kozmopolit bir nitelik kazanmıştır. Öte yandan, savaşımı ortak olmaktan da öteye, artık hızla tek vücutlaşan dünya işçi sınıfı, burjuva kozmopolitizminin

karşısına proletarya enternasyonalizmiyle dikilmiştir.

— III —

Günümüzde durum

Ulus, ulusal devlet konusuna kısaca değindikten sonra, konuyu ilerletebilmek için şimdi günümüzde olan bitenleri, dünya kapitalist ekonomisinin geçirdiği değişimleri Yürükoğlu yoldaşımızın "Durum ve Görevlerimiz — 1983" kitabından özetleyelim:

1. Uluslararası ticaret

a. Dünya kapitalist ekonomisinde üretilen tüm meta ve hizmetlerin yüzde 15'i uluslararası ticarete gidiyor.

b. Az gelişmiş ülkelere ham madde gidiyor, mamul madde geliyor. Bu geleneksel alışverişte son yıllarda yavaş fakat kesin bir değişim var. Az gelişmişlerin mamul madde ihracatı, toplam mamul madde ihracatı içinde giderek daha fazla yer tutuyor.

c. Uluslararası ticaretin giderek artan bölümü tekellerin çeşitli ülkelerdeki birimleri arasında, ya da tekelle şu ya da bu ülkedeki alt sözleşmeler yoluyla kendisine bağladığı yavru şirketler arasında bir meta akımı biçimini alıyor. Dünyada uluslararası ticaretin giderek artan bölümü, tek tek tekellerin dünya çapında planlaması sonucunda ortaya çıkıyor.

2. Dış yatırımlar Emperyalist ülke tekellerinin yatırımları hâlâ ağırlıklı kendi aralarında. Ancak az gelişmişlere, özellikle orta derecede gelişmiş ülkelere yaptıkları yatırımlar oransal olarak artıyor.

3. Üretim yer değiştirmesi: Bu, uluslararası işbölümünün değişmekte olduğunun en önemli göstergesidir.

a. En yaygın biçimi, tekelin İngiltere'deki fabrikayı kapatıp Nijerya'da açması.

b. Türkiye'ye yakın olan biçimi, yerli sermayenin gelişip o alanları ileri kapitalist ülkelere alması.

Artık küçük, büyük anlamlı bir kapasitede çalışan tüm şirketler yaşamak istiyorlarsa, üretimlerini giderek uluslar-

arası düzeyde örgütlemek zorundadır. Üretim süreci artık dünya çapında örgütlenmek istiyor. Sınırlar hepten gerici bir rol oynuyor. Ve artık bugün gerçek bir dünya işçi sınıfından söz edilebilir.

Anlatılanları şöylece genelleyebiliriz:

"Dünya kapitalist ekonomisi (Zayıf Halka'da tanımladığımız gibi) sınırlı bir dış ticaret ilişkisi olan, kendine özgü hareket yasalarıyla gelişmesi belirlenen otonom ulusal kapitalist ekonomilerin basit bir toplamı değildir. Bu tek tek ekonomiler tek bir bütünün, dünya kapitalist ekonomik sisteminin organik unsurlarıdır.

"Bu nedenle, tek tek ekonomiler arasında, ya da emperyalist ülkelerle az gelişmiş ülkeler arasında, genel dünya kapitalist ekonomisi içinde bir etkileşme söz konusudur. Tüm birimler, organik parçası oldukları o bütünün içinde birbirlerini etkiliyorlar. Bu etkileşme sonucunda ortaya çıkan genel sonuç, dünya kapitalist ekonomisinin biçimini belirliyor. Bir kez bu belirlendi mi, tekil ülkelerin konuları ona göre önceden verilir artık." (R. Yürükoğlu, Durum ve Görevlerimiz 1983, s.23-24)

— IV —

Uluslararasılaşma ve ulusal sorun

Yukarıda yoldaşımızın kitabından günümüzdeki göstergelerini özetlediğimiz uluslararasılaşmanın konumuz açısından üzerinde durulması gereken çeşitli yönleri vardır.

Bir kez, ulusun tanımında gördüğümüz ekonomik yaşam birliği, artık ulus çerçevesini aşip uluslararası bir toplumun temelini döşüyor.

Bugün ekonomik yaşam birliği, uluslararası alanda bir olgudur ve giderek güçlenmektedir. Bununla bağlı olarak bir dünya dili gibi konular da giderek daha çok tartışılır olmuştur.

Ulus olgusu, oluşmakta olan uluslararası toplumun içinde erimekte, yerini daha geniş bir toplumsal birliğe bırakmakta, bu anlamda çözülmektedir. Top-

lumların dünya tarihsel varoluşu öne çıkıyor, ulusallığın, ülkeselliğin nesnel temelleri zayıflarken, uluslararasılığın nesnel temelleri hızla döşeniyor.

İkincisi, bu süreç henüz emperyalizmin, uluslararası sermayenin egemen olduğu koşullarda ilerliyor. Ancak, uluslararası sermaye, çoktan gericileşen sınırları, ulusallığın getirdiği sınırlamaları aşarken, ilericileşmiş olmaz. Özellikle reel sosyalizmin varlığında, kapitalizm yıkılmak için ilerlemek zorundadır. Ama, bu ilerlemeyi çok daha kestirmeden, hızlı ve sancısız sağlayabilecek bir sınıf ve bir sistem dururken, onun sağlaması başlıbaşına gerici oluyorsa. Nitekim, uluslararası finans kapitalin çıkarları doğrultusunda yürüyen bu ilerleme bugün tüm dünya halkları için büyük bir sancı kaynağı oluşturuyor. Ulusların uluslararasılaşması, güçlünün zayıfı ezmesi, sömürmesi, savaşlar, yıkımlar yoluyla gerçekleşiyor. Şimdi buna daha yakından bakalım.

Güçlüer açısından durum

Önce kurtlar sofrasının başına çöreklenen emperyalist ülkelerin ve uluslararası finans-kapital odaklarının durumuna kısaca göz atalım.

Anlamlı bir dünyasal ekonomik ilişkiyi temsil eden finans-kapital odaklarının, statükoyu korumak, ekonomik eylemlerini bağrından çıktıkları metropollerde yoğunlaştırmak gibi "ulusal" bir sorunları artık yoktur. Kâr oranlarının düşüşünün etkilerini azaltmak, kârlarını çoğaltmak için ne gerekiyorsa onu yapıyorlar. Bir yandan, otomasyon ve üretim süreçlerinin rasyonalizasyonu hız kazanıyor. Öte yandan, yatırımlar daha ucuz ve örgütsüz işgücünün bulunduğu az gelişmiş ülkelere kayıyor. Emperyalist sermayenin metropollere yaptığı yatırımlar oransal olarak azalıyor.

Bu durum, emperyalist sermaye ile emperyalist devlet arasında bir çelişkiye yol açıyor. Evet, bu devletler emperyalist sermayenin aracıdır, devlet-tekeli kapitalizminde hükümetler finans-kapitalin yürütme kurullarıdır. Ama bu son tahlilde böyledir. Bu yürütme kurullarında bir işbölümü ve devletlerin işbölümünde üstlendiği bazı görevler vardır. Sermaye hiyerarşisinin gövdesiyle tepesi arasındaki ilişkiyi düzenlemek, ülkede "çalışma barışını" korumak, yani üretimin dış koşullarını sağlamak, toplumsal patlamaları önlemek, vb.

Devletin üstlendiği bu görevler, aslında, ulusal devleti yaratan tarihsel gerekliliklerle de bağlıdır. Ulusal devlet, asıl olarak, feodalizmin başıbozukluğuna, keyfiliklerine karşı, sermayenin ulusal pazarı bütünlüme istemine yanıt olarak ortaya çıktı.

Ulusal devlet, bu anlamda, sermayenin geçmişte kalan ulusal eylemleri döneminin mirasıdır. Emperyalizm olgusuyla uluslararası kapitalist işleyişler derinleştiçe devletlerin işlevleri çeşitlendi. Ama devletler, sermayenin uluslararasılaşmasını her zaman üstüne kapandığı toplum açısından değerlendirdiler.

Emperyalist ülkelerde, yeni tarihsel koşullarda ortaya çıkan ulusallık savunusu, esas olarak, devletlerin sermayenin uluslararası hareketi üstündeki etkilerinin zayıflıyor oluşundan kaynaklanıyor.

Devlet-tekeli kapitalizmi, tekellerin gücüyle devletin gücünün içiçe geçmesi, bir tek mekanizmada bütünleşmesi demektir. Ama dünyasal bir ekonomik ilişkiyi içeren sermaye için bu tek mekanizmanın içine çakılıp kalmak diye bir zorunluluk yoktur. Uluslararası sermaye pekâlâ örneğin hem Fransa devleti tekeli kapitalizminin (DTK) hem de Yunanistan DTK'sının bir parçası olabilir. Zaten sermaye gittiği her yerde devletin gücünü yedeğine alıyor.

Devletlerden görece bir bağımsızlıkla hareket eden uluslararası sermayeyi, üretici güçlerin yeterli bir gelişmişlik

düzeyini varsayarsak, herhangi bir kara parçasına bağlayan nesnel bir bağ yoktur. Oysa, DTK dediğimiz tek mekanizmanın öbür yüzü için ortada bir ülkesellik sorunu vardır. Devlet de canı isterse alıp başını gidemez ya! Sirtında yumurta küfesi var. İşte ulusallık savunusu dediğimiz devletlerin bu nesnel konumundan kaynaklanan ülkesellik savunusudur.

Görüldüğü gibi, bu ulusallık savunusu klasik anlamda bir ulusçuluğa özdeş değildir. Ayrıca devletlerin sözcülüğünü yaptığı ulusallık savunuculuğunu hiç de uluslararası sermayeye karşı birşey olarak algılamamak gerekir. Paradoksal bir durum var. Devletlerin ekonomik önlemleri bir yanıyla sermayenin uluslararası hareketine engeller çıkarıyor. Ama alınan önlemlerin tümü uzun erimde değerlendirildiğinde yine de devletlerin, sermayenin genişletilmiş yeniden üretimi için daha elverişli bir ortam hazırladığı ve sermayeye daha geniş hareket olanakları sağladığı görülür.

Alınan önlemleri ve sonuçlarını kısaca şöyle özetleyebiliriz:

Özellikle işlerin iyi gitmediği emperyalist ülkelerde, hükümetler eliyle, uzun zamandır pek duyulmayan "yerli malı kullan" belgisi yükseltiliyor. Endüstrinin verimliliğini arttırmak, ülkeyi dış pazarda rekabet edebilir hale getirmek belgeleri etrafında bir toplumsal heyecan yaratılmak isteniyor.

Ülkenin dünya pazarında rekabet edebilirliğini kapitalist yoldan artırma siyaseti işçi sınıfının, emekçi halkın yaşam koşullarında ciddi kötüleşmelere yol açıyor. Otomasyon ve rasyonalizasyonun ilerleyişi işsizler ordusunu görülmek boyutlara yükseltiyor. Yüksek orandaki işsizlik yapısal olarak kazanıyor. Sermayenin kaçış nedenlerinden olan işgücünün "pahalı"lığına ve örgütlülüğüne karşı planlı ve koordineli bir saldırı yürüyor. Gerçek ücretler düşüyor, sendikal haklar kısıtlanıyor, devletin baskı aygıtının yetkileri artırılıyor. Kamu harcamaları, sosyal yardımlar azaltılıp, kaynaklar sermaye geri dönsün diye yatırımı teşvik programlarına aktarılıyor.

Bütün bu önlemler, işçi sınıfına, "güzel günlere" yeniden dönebilmek vaadiyle benimsetilmek isteniyor. "Hepimiz aynı gemideyiz, hep birlikte dönemin bizden istediği özveriyi yaparsak düze çıkarız" deniyor.

Bizim bildiğimiz, sermayenin başka ülkelere kayması, "sermayeyi yollayan ülkelerdeki gelişmeyi belli ölçüde boğabilirken, bütün dünyada kapitalizmin daha da gelişmesini yaygınlaştırıp derinleştirmeden edemez." (Lenin, agy, c.22, s.243)

O zaman, dünya proletaryasının en eski ve en köklü müfrezelerinin tarihsel görevlerinin yönü beliriyor. Dünya proletaryası, dünyayı değiştirmeye yönünde davranması için bir kez daha gözlerini Batı işçi sınıfına çeviriyor:

"İleri kapitalist ülkeler işçi sınıfı için tek geçerli strateji bilimsel-teknolojik devrimin üzerine kurulu bir stratejidir. Detant koşullarının da varlığı dikkate alınır, Avrupa ve Kuzey Amerika işçi sınıfları için gündemin baş sorunu, bilimsel-teknolojik devrimin olabildiğince yayılmasını sağlayacak, kapitalist sistemin kendi açmazlarını savaşla önlemesine karşı duracak ve halkları bilimsel-teknolojik devrimden sosyalist devrime ulaştırarak bir strateji çizmektir." (R. Yürükoğlu, Kankun Konferansı ve Düşündürdükleri, s:24)

Güçsüzlerde durum

Uluslararasılaşma süreci emperyalist ülkelerde bile geniş emekçi yığınların yıkımı, işsiz, yarına güvensiz bir durumda bırakılması yoluyla işliyor. Ama büyük emperyalistlerin dışındaki kapitalist ülkelerde, işleyiş daha da yıkıcıdır. Bu ülkelerde nüfus kırılıyor, açlık gibi

sorunlarla karşılaşılıyor. Bununla bağlı olarak son yıllarda ulusallık konusu, dünyanın bu kesiminde de büyük bir ağırlık kazandı. Özellikle de IMF'in yıkım reçeteleriyle birlikte yaygın olarak tartışılıyor.

Biz burada bu ülkelerin geneline girmeyeceğiz. Bunlara bir örnek olarak Türkiye'nin durumunu ele alacağız.

“Kapitalist egemenlik uluslararasıdır. Bu nedenle kurtuluş için işçilerin tüm ülkelerdeki savaşımları ancak işçiler uluslararası sermayeye karşı ortaklaşa savaşırlarsa başarılı olur. Bu nedenle kapitalist sınıfa karşı savaşta Rus işçisinin yoldaşı Alman işçisi, Polonya işçisi ve Fransız işçisiyken, aynı bunun gibi düşmanı da Rus, Polonya ve Fransız kapitalistidir. Bununla bağlı olarak, son dönemde yabancı kapitalistler büyük bir istekle sermayelerini Rusya'ya aktarıp burada kendilerine bağlı fabrikalar kuruyorlar ve yeni işletmeleri yürütecek şirketler oluşturuyorlar. Açgözlü bir biçimde kendilerini... bu genç ülkeye atıyorlar. Uluslararası sermaye ellerini Rusya'ya çoktan uzattı. Rusya işçileri de ellerini uluslararası işçi hareketine uzatıyorlar.”
(Lenin, *Toplu Yapıtlar*, İng. basım, c.2, s.109)

Türkiye

Türkiye aslında dünyaya açılmada oldukça geç kalmış bir ülkedir. Türkiye sosyal sermayesinin ağırlıkla yerli-ulusal bileşiminden de bu görülebilir.

Türkiye burjuvazisi tarih sahnesine geç geldi. Uzun süre devletin kanatları arkasına sığınarak yoğun bir yerel-ülkesel sermaye birikimine yöneldi. Emperyalizmin yutucu etkilerini, devletin korumacılığıyla ve dünyadaki çelişkilerle oynayarak savuşturdu. Tuttuğu bu gelişme yolunun bir sonucu olarak, çağdaş-benzeri kapitalizmlere göre çok daha az doğrudan sermaye yatırımlarından yararlandı. Yabancı sermayenin toplam sermaye içindeki oranının hâlâ çok düşük oluşunda ve genel olarak Türkiye kapitalizminin bu gelişme tarzında Türkiye'nin gerçekten çok ulusçu bir ülke oluşunun rolü büyüktür.

Türkiye tekeli ve tekeldışı sermayesi emperyalist finans-kapitalin genişletilmiş yeniden üretimi sürecinin bir parçasıdır. Yerli burjuvazi, pazar, sermaye ve teknoloji açısından dış tekelere çoktan ve daha güçsüz bir konumdan bağımlıdır. “*Ekonomik bağımlılık*” dediğimiz budur. Dolayısıyla, yerli burjuvazi elinde toplanan artık-değerin bir bölümünü emperyalist sermayeye transfer eder.

Ekonomik bağımlılık mekanizması içinde, dış tekelin kendi aralarındaki

çelişkiler, yerli tekelere, oradan da tekel-dışı burjuvaziye yansımaktadır. Böylece genel olarak yerli burjuvazi iyice heterojen bir yapı kazanmaktadır.

Bu heterojenlikten ötürü, uluslararası işbölümünün dayatmaları ve içten yükselen emperyalistleşme gereksiniminin haremeye oluşmuş dünyaya açılma siyaseti çok çelişkili çıkar çatışmalarına yol açıyor.

Bir yandan, dünya kapitalist ekonomisi, Türkiye kapitalizmini kendisine daha derinden entegre etmek için çok köklü operasyonlar dayatıyor. Öte yandan içteki bunalımın basıncı, ekonominin yönetici tepelerini dış pazarlara doğru itiyor.

Ama ne olursa olsun, Türkiye'nin kapitalist sistem içindeki yeri nedeniyle ortada Türkiye kapitalizmine çıkarılan bir fatura vardır. Nitekim kimse dünyaya açılmanın gerekliliğini sorguya çekmiyor. Kavga bu açılışın nasıl yürütülmesi ve faturayı kimin ödemesi gerektiği üstünedir.

Finans-kapital odakları ve tekel-dışı sermaye, bağlı oldukları uluslararası tekelin bu açılıştaki etkinliklerine ve hiyerarşide tuttukları yere göre değişen oranda hırçınlık gösteriyor. Tabii ki herkes faturayı birbirine yıkmak istiyor. Devlet de hepsi adına “Türkiye'nin dünyada hak ettiği yerin” kavgasını veriyor. Yani bütün siyasal gücünü, jeopolitik konumunu kullanarak fatura üstüne pazarlık ediyor. Ulusallık davasının burjuva kamptaki motifleri bu çerçevede geliyor.

Hangi yoldan ilerlerse ilerlesin sömürünün biçimi ve yoğunluğundaki bu değişimler, küçük burjuvaziye büyük bir yıkım getiriyor. Canhıraş ulusallık feryatlarının asıl nedeni budur.

- V -

Ulusallık değil proletarya enternasyonalizmi

Küçük burjuvazinin üretimde tuttuğu yer, küçük mülk sahipliği temelinde belirir. Kendini yeniden üretimin bu türü, asla büyüyerek toplumda egemen olamaz, ülke sınırlarını aşip enternasyonal karakter alamaz. Oysa kapitalizmin iki temel sınıfı olan burjuvazi ve proletarya için durum farklıdır. Kapitalizm geliştikçe, nesnel olarak, burjuvaziyi kozmopolitliğe, proletaryayı enternasyonalistliğe götürür. Bu sınıflar için doğal gelişme doğrultusu olan dünyaya açılma, küçük burjuvazi için yıkıcı sonuçlar verir. Onun varoluş koşullarını sürekli kemirir.

O halde, küçük burjuvazinin sınıf varlığını sürdürebilmesi, kendi küçük dükkânının müşterisini, tarlasının sınırlarını, zenaatinin geçerliliğini “kem gözler”den koruyabilmesine bağlıdır. Küçük burjuvazi, bu nedenle, ekonomik anlamda gericidir. Sınıf varlığını tehdit ettiği için ölçeklerin büyümesine karşıdır. İşbölümünün ilerlemesine, teknolojik gelişmeye düşmandır. Geçmiş özlere, en azından statükoyu korumaya çalışır.

Marks'ın deyişiyle, “burjuvazi dünyayı, küçük burjuvazi iç ticareti temsil eder”. (K.Marks, *Marks-Engels Toplu Yapıtlar*, İng. basım, c.6, s.79) İç ticaret ülkeyi, ülke sınırlarının aşılmasını öngörür. Böyle olduğu için de, küçük burjuvazi, her zaman iç ticareti koruyan gümrük duvarlarından yanadır. “Dış” dünyaya, “dış” ekonomik güçlere karşı ülkeyi, yani “dükkanı” savunur. Bu anlamda ülkeseldir, ulusallıktan yanadır. Nitekim ulusallık feryatlarının da hem ana hedefi hem ana kaynağı odur.

Bu ulusallık feryatları Türkiye'de son zamanlarda doğrudan bu başlığı taşıyor. Bazı legal dergiler “ulusallık” üzerine özel sayılar yayınladılar vb. Ancak

feryatlar yalnız bu başlık altında değil, çok çeşitli görünümde çıkıyor ve özellikle de yabancı sermaye konusunda odaklaşıyor.

Türk ya da yabancı uluslararası sermayeye karşı savaş biçiminde değil de, yalnızca “yabancı”, Türk olmayan sermayeye karşı bir yakınma biçiminde bir yabancı sermaye düşmanlığı ortalığı sarıyor. Bunda da menşevikler ön saflarda yürüyorlar. Son zamanlarda küçük burjuvaziye bir yabancı sermaye düşmanlığının yanına bir de “ulusal sermayemizin” dışa gitmesine yönelik “eleştiri” kattılar.

Yabancı sermaye konusunda Lenin'in tutumunu gösterecek bir örnek verelim:

“Kapitalist egemenlik uluslararasıdır. Bu nedenle kurtuluş için işçilerin tüm ülkelerdeki savaşımları ancak işçiler uluslararası sermayeye karşı ortaklaşa savaşırlarsa başarılı olur. Bu nedenle kapitalist sınıfa karşı savaşta Rus işçisinin yoldaşı Alman işçisi, Polonya işçisi ve Fransız işçisiyken, aynı bunun gibi düşmanı da Rus, Polonya ve Fransız kapitalistidir. Bununla bağlı olarak, son dönemde yabancı kapitalistler büyük bir istekle sermayelerini Rusya'ya aktarıp burada kendilerine bağlı fabrikalar kuruyorlar ve yeni işletmeleri yürütecek şirketler oluşturuyorlar. Açgözlü bir biçimde kendilerini... bu genç ülkeye atıyorlar. Uluslararası sermaye ellerini Rusya'ya çoktan uzattı. Rusya işçileri de ellerini uluslararası işçi hareketine uzatıyorlar.” (Lenin, *agy*, c.2, s.109)

Dikkat edilirse Lenin, yabancı sermayeye karşı Türkiye'de çok rastlanan yakınmadan uzaktır. Yabancı sermayeye karşı gösterdiği hedef ulusallık değil, proletarya enternasyonalizmidir. İşçi tavrı budur.

Küçük burjuvazi yakınıyor. Bu tür yakınma doğru değildir ama güçlü bir nesnel temele dayanmaktadır.

Türkiye ekonomisinin hızlandırılmış ve tarihsel olarak kısa bir zaman aralığına sıkıştırılmış bir tarzda dünya ekonomisiyle bütünleşmesi küçük burjuvaziye büyük bir yıkım getirmektedir.

Geleneksel küçük burjuvazi hızla çözülmüyor. Yerine tekeli kapitalizme daha bağımlısı geliyor. Çok büyük bir bölümü, yarı-proleter yığınlar, işsizler

“Gelişen kapitalizm genel olarak emekçi yığınların ezgisini arttırır. Ama işçi sınıfının hoşnutsuzluğunun artması ile diğer emekçi yığınların hoşnutsuzluğunun artması arasında değişik sınıfsal konumlardan kaynaklanan bir farklılık vardır. Küçük burjuvazi (daha doğrusu küçük-burjuva ögeler) ancak kendi konumlarını terkedip proletaryanın konumuna geçtiği zaman devrimcileşir. Proletarya ise sınıf olarak devrimci... İşçi sınıfının öncülüğü, diğer ezilen sınıfların öncüsü oluşu başka türlü açıklanamaz.”

**R. Yürükoğlu,
Üçüncü Program ve
Görevlerimiz,
s.100-101**

ordusuna ve iş bulabilen küçük bir azınlığı da işçi sınıfına katılıyor.

Özellikle 1960'lardan bu yana, büyük ölçekli kapitalist üretim, küçük burjuvaziye pek çok alandan kovdu. Geleneksel esnaf, ayakkabıcılar, terziler, manifaturacılar, bakırcılar, kalaycılar ortadan kayboldular. Torna-tesviye tezgahları özellikle otomotiv endüstrisinin alt birimleri olarak doğrudan tekelci burjuvaziye bağlandılar.

Tarımdaki dönüşüm, biraz geç geldi ama çok daha korkunç bir yıkımla geldi. Örneğin Virjiniya tütüne geçiş zorlaması yarım milyon küçük üreticinin yaşam tarzını altüst ediyor. Geleneksel tarım ürünlerinin yerine veya yanısıra ikinci bir ürün olarak Bafra, Çarşamba, Merzifon ve Muş'ta soyanın, Kürdistan'da kolzanın özendirilmesi, makinalaşmayı ve varolan tarım teknolojisinde köklü değişiklikleri zorunlu kılıyor. Bu, zaten itileme kakıla yaşamını sürükleyen küçük üreticinin kendi olanaklarıyla altından kalkabileceği bir yük değildir.

Görüldüğü gibi, dünya ekonomisinin istemleri karşısında eski ölçeklerin, eski üretim teknolojinin geçerliliği uçup gidiyor. Öyle ki, tarımda küçük mülkiyeti belgeleyen tapunun ekonomik bir anlamı kalmıyor. Büyük ölçekli makinalı üretim, küçük üreticinin çitlerini ezip geçiyor.

Koskoca bir yaşam tarzı değişiyor. Ve tabii ki toplumu daha da büyük fırtınalar bekliyor. Komünistler için, küçük burjuvazinin emekçi olarak karşılaştığı acıları anlamamak mümkün değildir. Ama küçük burjuvazinin eski yaşam tarzını savunucu yöndeki ekonomik istemlerine de sahip çıkmak mümkün değildir. Bu, hem ekonomik anlamda gericilik olur, hem de çıkmaz yoldur. Sıkıntıların asıl kaynağı kapitalizmdir. O halde vurulması gereken hedef kapitalist sömürü sistemidir.

Uluslararasılaşmaya, yani kapitalizmin daha da derinleşmesine karşı ulusallığı, yani ülkeye hapsedilmiş daha geri bir kapitalizmi savunmak, küçük burjuvazinin sorunlu yapısına kalıcı bir çözüm getirmez. Kalıcı çözüm, küçük meta üretimine dayalı yaşam tarzının kapitalizmin zoru altında değil, proletaryanın öncülüğünde gönüllü ve yerine daha iyi bir yaşam koyarak çözümlenmelidir. O bakımdan, küçük burjuvaziye ana mesajımız bir bütün olarak ulusal ve uluslararası kapitalist sömürü sistemine karşı proletarya hegemonyası altında savaştır.

İşçi sınıfının dışındaki emekçilerin sorunlarına yaklaşımda, küçük burjuvaziye proletarya hegemonyası altında toplama savaşında bu iki sınıf arasındaki konum farklılığını dikkatle gözetmek canalıcı önem taşır:

“Gelişen kapitalizm genel olarak emekçi yığınların ezgisini arttırır. Ama işçi sınıfının hoşnutsuzluğunun artması ile diğer emekçi yığınların hoşnutsuzluğunun artması arasında değişik sınıfsal konumlardan kaynaklanan bir farklılık vardır. Küçük burjuvazi (daha doğrusu küçük-burjuva ögeler) ancak kendi konumlarını terkedip proletaryanın konumuna geçtiği zaman devrimcileşir. Proletarya ise sınıf olarak devrimci... İşçi sınıfının öncülüğü, diğer ezilen sınıfların öncüsü oluşu başka türlü açıklanamaz.” (R. Yürükoğlu, *Üçüncü Program ve Görevlerimiz*, s.100-101)

Komünist partisinin yalnızca işçi sınıfının değil, aynı zamanda bütün emekçi halkın öncüsü olması asla ve asla işçi sınıfı ile küçük burjuvazinin çıkarlarının ortak bölünmesini savunmasında gelmiyor. Komünist partisi, yalnızca işçi sınıfının çıkarlarını savunur. Komünist partisinin işçi sınıfının siyasal sözcülüğünü başarıyla yerine getirmesi, işçi sınıfını yönetici sınıf olarak örgütlemesi, küçük burjuvazinin toplumdaki sorunlarının proletaryanın yolundan kalıcı olarak çözüme sokulabileceği bilinci ve zorlaması temelinde proletarya hegemonyası altında toplanmasıyla bağlıdır. Komünist partisi bu anlamda işçi sınıfı dışındaki emekçilerin de öncüsüdür.